

Vorovka a Masaryk

Nelze pochybovat o tom, že Masaryk poznamenal české filosofické myšlení silnými impulsy. V období mezi světovými válkami se k němu vraceli filosofové „nábožensky“ naladěni (např. E. Rádl, J. B. Kozák, J. L. Hromádka), pozitivisté (F. Krejčí, J. Král, J. Tvrđý), i polemicky vyhocená generace nepozitivistů (iracionalistů), sdružených kolem *Ruchu filosofického* a *Filosofie*. Po celá dvacátá léta stál v jejich čele Karel Vorovka (3. února 1879 – 15. ledna 1929), který svými esejistickými články výrazně zasáhl do dobových sporů v české filosofii.

K. Vorovka, rodák z Prahy, vystudoval na Karlo-Ferdinandově univerzitě matematiku a fyziku, ale již na gymnáziu jej hluboce zaujala rovněž filosofie. Tvůrčí napětí mezi jeho odbornými zájmy ho v prvním období profesního působení soustředilo na filosofické otázky přírodních věd, zvláště matematiky. Plodem tohoto zaměření jsou především jeho *Úvahy o názoru v matematice* (1917), o něco pozdější *Kantova filosofie ve svých vztazích k vědám exaktním* (1924), a rovněž řada statí v odborných časopisech.¹ Vorovkův zájem o filosofii přitom sílil. Na podzim roku 1920 zakládá s F. Pelikánem, T. Trnkou a V. Hoppem dvouměsíčník *Ruch filosofický*, opozičně vymezený vůči pozitivistické *České myslí*, a jeho filosofická publikační aktivita narůstá. V tomto druhém období pod vlivem novoplatonismu a gnosticizmu vyžívá Vorovkovo vlastní filosofické stanovisko, tzv. „teistický panpsychismus“:² svět, stvořený a řízený Bohem, je soustava duchovních monád, nadaných tvůrčí silou. Filosofii považoval ne za vědu, ale za výraz osobního postoje ke světu; byl přesvědčen, že se má opírat nejen o empirické, ale i intuitivní poznání — o gnósi, „přesahující jistoty denní nebo vědecké zkušenosti“.³ „Gnóse značí, že nebudeme věřit v nepoznatelno ani v žádné okovy, které by rodu lidskému navždy znemožňovaly podstatně rozšířit obor poznání... Takové

---

¹Např. *Filosofický dosah počtu pravděpodobnosti* (*Česká mysl* 10, 1909), *Filosofické direktivy a skutečný vývoj věd přírodních* (*Živa* 23, 1913), *O pravděpodobnosti příčin* (*Časopis pro pěstování matematiky a fyziky* 43, 1914), *Jak soudil H. Poincaré o vztazích matematiky k logice* (*tamtéž*), *Věda a filosofie* (*Ruch filosofický* 1, 1920) aj.

²K. Vorovka: *Skepsa a gnóse. Vyznání filosofické*, Praha: G. Voleský 1921, s. 130an.

³*Tamtéž*, s. 5.

gnósi patří místo ve filosofii i v životě.“⁴ V knize *Skepse a gnóse* (1921) shrnul své filosofické a náboženské přesvědčení do pozoruhodné syntézy: Úkolem filosofie („gnosticismu“) je, „aby zkoumáním všech vazeb myšlení vyhledávala lidské myšlenky nové stupně volnosti“, to znamená, aby osvobodila lidského ducha z církevní, politické a vědecké ortodoxie, „neboť vnitřní svoboda je nejvzácnější statek nejen každého z nás, nýbrž i statek celého národa a lidstva“.⁵

Svým gnosticizmem se Vorovka přiřadil už před válkou k idealistickému a iracionalistickému proudu české filosofie. Po odchodu z redakce *Ruchu filosofického* spojil své naděje s revue *Filosofie*, kterou zakládá s T. Trnkou a J. Bartošem. Revue měla „pěstovat nejen filosofii přírodních věd a věd duchovních, nýbrž také filosofii umění, filosofii náboženství a filosofii praktického života“.⁶ Ve dvacátých letech se zúčastnil několika mezinárodních filosofických kongresů (1924 Neapol, 1926 Boston, 1927 Varšava), habilitoval se a r. 1927 byl jmenován profesorem filosofie exaktních věd na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity. Jeho životní dráha se však předčasně uzavřela v lednu 1929. Posmrtně vyšla Vorovkova *Americká filosofie* (1929), první český pokus o ucelenější výklad amerického filosofického myšlení.

V letech 1919–1925 byl Vorovka vtažen do filosofické diskuse, zvané „spor o českou filosofii“ (šlo vlastně o pokus skončit s „nadvládou“ pozitivismu v českém filosofickém myšlení).⁷ Polemiku, vyprovokovanou Emanuele Rádlm na stránkách *Času*,⁸ pojal Vorovka zároveň jako příležitost k zamyšlení nad osobností i dílem T. G. Masaryka i nad svým

---

⁴ *Tamtéž*, s. 57 a 62.

⁵ K. Vorovka: *Věda a filosofie*, *Ruch filosofický* 1, 1920, s. 9–10.

⁶ Redaktoři vydali pouze dva ročníky (1927–28 a 1928–29), po Vorovkově smrti (v lednu 1929) časopis zaniká.

⁷ Historii sporu popsal ze současníků např. J. L. Fischer (srov. rec. Vorovkovy knihy *Polemos* uveřejněnou v časopise *Naše věda* 9, 1927–28, s. 89–92), z novější literatury se jím podrobně zabývá Jiří Gabriel v monografii *Filosofie Josefa Tvrdeho* (Brno: UJEP 1982, s. 37–45).

⁸ V květnu 1921 vycházel v *Čase* na pokračování Rádlův text *Česká filosofie před válkou a po válce* (původně šlo o přednášku, proslovenou v dubnu téhož roku v Realistickém klubu; přepracovaný text vydal Rádl pod názvem *O naší nynější filosofii*, 1922); Vorovka reagoval v říjnu 1921 na stránkách *Národních listů* statí *O novou českou filosofii*, kterou později vřadil do souboru *Polemos*.

vztahem k němu. (Rádl některým „mladším“ českým filosofům vytýkal i nedostatek zájmu o Masaryka.) Vorovkovy názory nám mohou přiblížit vedle *Skepse a gnóse* knihy *Polemos* (1926)⁹ a *Dvě studie o Masarykově filosofii* (1926).¹⁰

Ve *Skepse a gnóse* najdeme pouze několik postřehů o Masarykovi, bez potřebné ucelenosti. Ale už z těchto kusých zmínek proniká úcta k Masarykovi jako politikovi a mravnímu vůdci národa, i jistá filosofická spřízněnost. Masaryk mu byl „Osvoboditelem“, který „dávno před válkou svým filosofickým rozhledem osvobozoval národ z pout starovětských předsudků, z vazby sociálních lží a z okovů všech možných druhů lidské zaujatosti“;¹¹ patřil k myslitelům, „kteří vždy žádali, aby filosofie byla přesvědčením, nikoli nezodpovědnou katedrovou teorií“. (Obdobné mínění měl Vorovka rovněž o E. Rádlovi.) Masarykova „gnóse“ byla spíše náboženská než filosofická, ale „k dobru nás všech spíš praktická než teoretická“.¹² Svou theognósi „určoval úkoly, jež Prozřetelnost dala našemu národu. . . , a šel za životním povoláním, kterému věřil“. Dovolával se Prozřetelnosti, a tím zahanbil mnohého českého vzdělance — katolického skeptika či katolického ateistu, zpochybňujícího Komenského proroctví o navrácení vlády českému lidu.¹³

Vorovkovu badatelskou pozornost vzbudilo především Masarykovo pojetí Prozřetelnosti a synergismu. Pojem Prozřetelnosti, který se poprvé objevuje v Masarykově úvodu k *České otázce* (1895) a který Masaryk (jako před ním už Palacký) zavádí ve *Světové revoluci* (1925) do své

---

⁹Do knížky *Polemos* s podtitulem *Spory v české filosofii v letech 1919–1925* shrnul Vorovka své časopisecké polemiky z *Národních listů* a z *Ruchu filosofického*, týkající se „svobody české filosofie“, sporů o Masaryka a také o Kanta.

¹⁰Jedná se o separátní otisk dvou článků z *Ruchu filosofického*: Několik myšlenek o Masarykově filosofii a jeho Světové revoluci (*RF* 5, 1925, 257–288), Česká mravní hegemonie a příští česká válka (*RF* 6, 1926, 99–111).

¹¹K. Vorovka: Věda a filosofie, *Ruch filosofický* 1, 1920, s. 10.

¹²K. Vorovka: *Skepse a gnóse*. . . , s. 30, 62.

¹³„. . . byl jsem za války skeptikem a nevěrcem alespoň v tom smyslu, že jsem se více ptal na naši národní povahu a schopnost zranit nepřítele než na to, zdali si právem běháme ve své při Boha za svědka,“ přiznává Vorovka v obsáhlé recenzi spisu R. I. Malého *Jasnýma očima* (srov. *RF* 1, 1921, s. 154).

filosofie dějin, je podle Vorovky teologicky a filosoficky neurčitý a rozporuplný. Masaryk se hlásil k determinismu a k víře v Prozřetelnost (věřil, že v dějinách panuje „jakýsi řád, jakýsi vyšší smysl“), tu však uvádí „do vztahu s tzv. šťastnými náhodami, kde je zcela nemožno objevit zákonný vztah. Zde by byl spíše na místě filosofický indeterminismus. . . Masarykovi je Bůh realita, tedy něco působícího. Známe však jen konečné působící reality, nekonečná realita je pro nás transcendentní. Prozřetelnost jako reálně působící je myslitelná pouze v indeterminismu po způsobu Jamesově, není-li totiž Bůh chápán jako vševědoucí a všemohoucí, není-li nekonečný, je-li skutečností zcela blízkou nám lidem konečným. Takový Bůh. . . může působit na svět skrze lidskou mysl, je reálný. Je to Bůh zápasící, jenž potřebuje naší spolupráce“.¹⁴ Na jedné straně Masaryk mluvil o potřebě vědeckého stanoviska v náboženství a o škodlivosti mýtu, na druhé straně mluvil o Prozřetelnosti. Je možno dojít kritickou cestou k vědění o Prozřetelnosti? Není a nezůstane vždy každé tvrzení o Prozřetelnosti jen mýtem? — ptá se Vorovka.

Za stejně neuspokojivé považuje Vorovka také vše, co Masaryk praví o synergismu, o spolupráci s Bohem. Tento pojem, pro Masaryka tak podstatný, je obsažen v Jamesově pragmatistické filosofii. Masaryk užíval tohoto pojmu jinak než německá reformace,¹⁵ ale filosoficky jej neprecizoval. Podle Vorovky se však myšlenka optimistického synergismu, jak si ho Masaryk představuje — tedy usilovné práce na Božím díle — vylučuje s Masarykovým příklonem k determinismu, který navíc v životě i v dějinách počítá jak se šťastnými náhodami, tak s pomocí Boží. Probíhají-li dějiny podle Prozřetelnosti, je-li vše předem určeno, je synergie omyl a teologický výmysl, ne filosofická koncepce, shrnuje Vorovka.¹⁶

Vorovka však nepopírá, že koncept synergismu jako součinnost s Bohem lze filosoficky vybudovat. Bůh však musí být chápán jako bytost sice mocná, ale konečná, ne tedy všemohoucí.¹⁷ Jen za tohoto předpokladu

---

¹⁴K. Vorovka: *Polemos*. . . , s. 114.

¹⁵V reformaci se vedly teologické spory o to, zda spása je dílem Boha (monergismus; spášení *sola gratia, sola fide*) — zda tedy jsou jedni předurčení ke spáse, jiní k zatracení —, či výsledkem spolupůsobení člověka a Boha (synergismus).

¹⁶K. Vorovka: Dvě studie o Masarykově filosofii, Praha JČMF 1926, s. 24–25.

¹⁷Vorovka tu připomíná J. S. Milla, který v závěru svého eseje *Teismus* takový pokus předkládá (srov. J. S. Mill: *Tři eseje o náboženství*, Praha 1900, s. 203–204).

lze hovořit o náboženství alespoň shodném s rozumem, když ne přímo vědeckém, jak žádal Masaryk; a tam, kde rozum tápe, měla by se k věděni pokud možno co nejracionálněji připojit „soustava nadějí člověka oblažujících, posilňujících a polepšujících“.¹⁸ V tomto ohledu za pravé filosofy synergismu označuje Vorovka J. S. Milla a Williama Jamese (jehož filosofické řešení Masaryk odmítl), nikoli Masaryka, třebaže právě takto ho např. I. A. Bláha¹⁹ viděl a představoval.

Vorovka považuje Jamesovo indeterministické pojetí Boha, které sám přijímá, za jediný způsob, jak do některých životních nahodilostí pojem Prozřetelnosti umístit. Přesto je přesvědčen, že pojem synergie lze udržet i v deterministické soustavě. Masarykovo přesvědčení, že člověk je „činným faktorem, který určuje a utváří běh světa spolu s jinými faktory“, má svou platnost v determinismu i indeterminismu. „Hlavní a rozhodující je, abychom pomáhali pravdě a dobru. Synergie může být chápána jako práce v souhlasu s dobrými duchy (podle Vorovky s aiony) celého lidstva, Sokratem, Ježíšem, Husem..., Prozřetelnost jako výraz optimismu, že pravda vnitřní zákonitostí přece jen nakonec v dějinách zvítězí. Náhody musí zůstat mimo úvahu a metafyzicko-teologický spor determinismu s indeterminismem se stane pro nás lhostejným.“²⁰

V polemické stati Česká náboženská chudoba²¹ Vorovka navrhuje, aby náboženská lidu byla rozvíjena a prohlubována studiem filosofie, zejména teismu, jak je například představen u amerických filosofů W. Jamese a Josiah Royce. Masaryka má sice také za teistu věřícího v osobního Boha a v nesmrtelnost duše, ale teistu bez systému, bez „teistické svatyně“. Z jeho filosofického díla nelze odvodit teismus „určitého profilu“, který by sloužil co „bezpečný vůdce všem nám, kdož jsme lidmi zcela průměrnými“,²² a nepokusil se o to ani žádný z jeho následovníků. Masaryk prý také nedostatečně rozlišil mravnost (vztah člověka k člověku) a náboženství (vztah člověka k Bohu). Česká náboženská chudoba spočívá podle Vorovky v tom, že v české filosofii není

---

¹⁸K. Vorovka: Dvě studie. . . , s. 26.

¹⁹I. A. Bláha in *Masaryk Osvoboditel*, Praha MŠNO 1920, s. 130.

²⁰K. Vorovka: *Polemos*. . . , s. 115.

²¹*Srov. Ruch filosofický* 2, 1922, č. 1, s. 8–13 a č. 2–3, s. 7–13. Přetištěno in *Polemos*. . . , s. 81–100.

²²K. Vorovka: *Polemos*. . . , s. 94.

promyšlen a jasně formulován poměr člověka k Bohu, tedy to, co z panteismu nebo deismu činí teismus. Významné postavy českých dějin (např. Hus, Chelčický, Komenský) byly příliš pohlceny vztahem člověka k člověku a z toho plynoucími organizačními a sociálními úkoly. Zapomínalo se na to, že i v náboženství je třeba egoismu, totiž vědomí, že Boha potřebujeme především „pro sebe“, pro vlastní náboženské obohacení a prohloubení. „Nestaneme se náboženskými, dokud *pro sebe* nepocítíme potřebu náboženské podpory... Jsme příliš altruističtí, poněvadž jsme příliš praktičtí. Náš altruismus však snadno přechází z lásky ke druhému do kárání druhého. Naše pozornost je obrácena navenek, na sociální celek — snad proto, že náš vnitřek jest tak chudý.“²³

Vorovka u Masaryka vyzvedá, že od počátku své činnosti, od německého vydání *Sebevraždy*,²⁴ neustále hlásal potřebu a nutnost náboženské víry, avšak pro nechuť ke „školské filosofii“ a k teoretickým otázkám filosofie pregnantně neformuloval a nevysvětloval své myšlenky o náboženství, synergismu, věčnosti, mravnosti, humanitě, bratrství, Prozřetelnosti. To jim dodává ráz neurčitosti a „činí jeho filosofii těžko pochopitelnou“.²⁵ Vorovka se upřímně snažil, aby Masarykovi lépe porozuměl, a protiřečivé výroky v jeho díle mnohdy omlouvá slovy, že např. uvedená teze není adekvátním výrazem jeho právě myšlenky, jmenňji pak, že „ve výkladu svých myšlenek Masaryk nemíval vždy štěstí“.²⁶

To mu ovšem nikterak nebránilo polemicky se vypořádat též s Masarykovou filosofií českých dějin,²⁷ založenou na předpokladu, že naše národní obrození vědomě navazovalo na reformaci, a že tudíž smysl našich dějin je náboženský. Vorovka se naopak domníval, že pro naše buditele měly větší význam motivy osvícenské a liberalistické: Filosofii dějin přitom chápal jako program pro nejbližší budoucnost, v němž nejde ani tak o věrnost minulosti, ale o to, aby se z minulosti vyzvedlo „dobro“, ve které národ věří a které chce uskutečnit. (Toto „dobro“, k němuž máme pracovat, Masaryk označil slovem humanita. Rozeznával ale dvojí pojetí humanity — náboženské a osvícenské.) Vorovka byl ovšem toho

---

²³ *Tamtéž*..., s. 99 a 123.

²⁴ T. G. Masaryk: *Der Selbstmord als sociale Massenerscheinung der modernen Civilisation*, Wien 1881.

²⁵ K. Vorovka: *Dvě studie*..., s. 7.

²⁶ *Tamtéž*, s. 10.

²⁷ K. Vorovka: *Polemos*..., s. 113–125.

názoru, že pro lidstvo a zejména pro český národ je rozhodující mravní obsah humanitních ideálů. Dovojuje tedy proti Masarykovi, že „smysl našich dějin a smysl našeho programu národního v přítomné době musí být chápán výhradně způsobem mravním bez ohledů náboženských“;²⁸ neopomene ovšem podotknout, že Masarykovo stálé dokazování, že česká otázka je především otázkou náboženskou, mělo rovněž mravní motivaci, zdůvodněnou postavením českého národa v rakouském státě.

Nesnáze s porozuměním zažíval Vorovka především tehdy, když Masaryk výsledky svých obsáhlých intuicí a komplikované myšlenky napověděl stručným aforismem či heslem. Platí to též o citátu „Ježíš, ne Caesar“, kterým se uzavírá Masarykova *Nová Evropa* (1920) a *Světová revoluce* (1925). Vorovka přijímá tuto výzvu jako čistě politický, nikoli náboženský či sociální program, jako nejdůležitější podmínku dalšího pokroku k vyšším cílům lidskosti, k demokracii, jejíž rozvoj pak umožní i rozsáhlé sociální reformy. Nezbytný předpoklad úspěšných sociálních změn však viděl v udržení demokracie, dosud plně nedosažené a stojící na nejistých základech. Dává tedy Masarykově výroku aktuálnější vyznění: smysl našich dějin znamená „bdít nad demokracií“.²⁹

Podle Vorovky Masaryk prohloubil české myšlení tím, že náboženský problém „s neobyčejnou důtklivostí stále připomínal, že stále burcoval české vědomí z náboženské lhostejnosti, že kladl každému Čechu na srdce, aby si náboženský program řešil“.³⁰ Avšak sám skutečně řešení náboženské otázky nepodal. Jeho rady prý měly spíše negativní nádech (doporučoval např. rozejít se s církvemi, abychom našli náboženství, s poukazem na to, že církve jdou s mocnými tohoto světa, nejsou lidové ani sociální) a omezovaly se na stručné až skoupé pokyny, jež neměly filosofickou hloubku.

Podobně neurčitý je Masaryk i tam, kde objasňuje, jakou úlohu má v jeho náboženství pojem věčnosti (třebaže se několikrát vyjádřil, že mít náboženství znamená žít „sub specie aeternitatis“). To slouží Vorovkovi jako další důkaz, že Masaryk do svého přesvědčení zahrnul některé náboženské prvky, ale filosoficky je nepřetvářel. Proto formuluje závěr, že

---

²⁸ *Tamtéž*, s. 123.

²⁹ *Tamtéž*, s. 124–125.

³⁰ *K. Vorovka: Dvě studie...*, s. 27.

Masarykova filosofie netvoří systém, který by spojil náboženství s pozitivní vědou.³¹ Nevytýká mu to, pouze konstatuje: „Masaryk měl mnohem naléhavější a důležitější věci na práci, než opatrně skládat filosofický systém.“³² Z těchto důvodů nepovažuje Masaryka za filosofa světového významu, ale za „muže činu, vůle, mravní a politické praxe“, jehož celá filosofická činnost nese tento praktický, mravní ráz (že je to filosofie typicky česká, dodává spíše jen na okraj). „Jednotnost a scelenost, kterou obvykle požadujeme od systému, tkví v jeho osobnosti, v jeho povaze, v jeho celé vzácně nadané přirozenosti.“³³

Vorovka and Masaryk

T. G. Masaryk has influenced the Czech philosophical thought by strong impulses. In the period between the two world wars returned to him the philosophers „religiously“ attuned (for instance J. B. Kozák, E. Rádl, J. L. Hromádka), the positivists (F. Krejčí, J. Král, J. Tvrđý) and also polemically oriented generation of the non-positivists (the irrationalists), circled at *Ruch filosofický* (Philosophical Action). Her main spokesman was Karel Vorovka (1879–1929), the philosopher oriented to the philosophy of natural sciences and mathematics. In 1919–1925 Vorovka took part in the philosophical discussion called „the dispute on Czech Philosophy“ (in fact it was an attempt to have done with the domination of positivism in the Czech philosophical thought). The discussion, challenged by Emanuel Rádl on pages of *Čas* (Time), was conceived by Vorovka also as the opportunity to reflect the personality and work of T. G. Masaryk and Vorovka's relation to him. On the basis of Vorovka's works *Skepse a gnose: Vyznání filosofické* (Skepticism and Gnosis: A Philosophical Confession, 1921), *Polemos* (1926), *Dvě studie o Masarykově filosofii* (Two Studies on Masaryk's Philosophy, 1926) the author of this article examines Vorovka's attitude to Masaryk's philosophy of religion, the philosophy of Czech history and the philosophy of society.

---

³¹Vorovka ostatně pohlížel na systémy jako na „ortopedické pomůcky z nouze, které mají železnou logikou napřimovat chabé lidské duše, aby nebyly zlomeny a ztročeny tlakem kolektivní víry“. Dodává ještě, že Masaryk „těchto pomůcek nepotřeboval a dovedl se bez nich eticky a politicky orientovat i v situacích nejtěžších a nejspletitějších“. Srov. *Polemos...*, s. 19.

³²K. Vorovka: *Dvě studie...*, s. 31.

³³K. Vorovka: *Polemos...*, s. 19.

Vorovka und Masaryk

Von T. G. Masaryk sind starke Anstöße in das tschechische philosophische Denken ausgegangen. In der Zeit zwischen beiden Weltkriegen haben seine Ideen die „religiös“ orientierten Philosophen (z.B. J. B. Kozák, E. Rádl, J. L. Hromádka), die Positivisten (F. Krejčí, J. Král, J. Tvrđý), sowie auch die polemisch denkende Gruppe von den um die Zeitschrift *Ruch filosofický* gesammelten Neopositivisten (Irrationalisten) ausgenützt. Ihr Hauptsprecher war der auf die Philosophie der Naturwissenschaften und der Mathematik orientierte Philosoph Karel Vorovka (1879–1929). In den Jahren 1919–1925 trat Vorovka in die Diskussion ein, die als „Streit um die tschechische Philosophie“ bekannt ist (es ging eigentlich um den Versuch die „Übermacht“ des Positivismus im tschechischen philosophischen Denken zu beenden). Diese durch Emanuel Rádl auf den Seiten der Zeitschrift *Čas* eröffnete Diskussion nahm Vorovka auch als eine Gelegenheit wahr, das Werk und die Persönlichkeit von T. G. Masaryk neu durchzudenken. Zu Wort kam auch Vorovkas Beziehung zu ihm. Die Verfasserin ist bemüht auf Grund von Vorovkas Werken *Skepsis und Gnosis* (Skepse a gnóze, 1921), *Polemos* (1926) und *Zwei Studien über die Philosophie Masaryks* (Dvě studie o Masarykově filosofii, 1926) zu zeigen, welche Einstellung Vorovka zu der Masarykschen Religionsphilosophie, der Sozialphilosophie und der Philosophie der tschechischen Geschichte annimmt.

Vorovka et Masaryk

T. G. Masaryk a influencé fortement la pensée philosophique tchèque. Pendant la période entre les deux guerres mondiales les philosophes tchèques qui ont manifesté un certain « sentiment » religieux (J. B. Kozák, E. Rádl, J. L. Hromádka p. ex.), les positivistes (F. Krejčí, J. Král, J. Tvrđý) et même la génération de non-positivistes (les irrationalistes), associés autour de la revue *Ruch filosofický* (*Animation philosophique*) se sont tourné vers T. G. Masaryk. Karel Vorovka (1879–1929), philosophe orienté vers la philosophie des sciences et des mathématiques est devenu le porte-parole de cette génération. Vorovka a pris part entre 1919–1925 à la discussion philosophique connue sous le nom « le conflit au sujet de la philosophie tchèque » dont l'enjeu consistait dans la révolte contre le positivisme « régnant » dans la pensée philosophique

tchèque. Cette discussion, provoquée à l'origine par le philosophe Emmanuel Rádl dans la revue *Čas (Le Temps)*, était reprise par K. Vorovka aussi comme prétexte pour la réflexion sur la personnalité et l'oeuvre de T. G. Masaryk et sur son propre rapport envers lui. C'est à la base de trois travaux de Vorovka, *Skepse a gnóze (Le scepticisme et la gnose, 1921)*, *Polemos (1926)* et *Dvě studie o Masarykově filosofii (Deux études sur la philosophie de Masaryk, 1926)* que l'Auteur étudie comment Vorovka jugeait la philosophie de religion de Masaryk, sa philosophie de l'histoire tchèque et sa philosophie sociale.

